

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

САХАРОВА ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА

УДК 373.2.016:81-028.31:37.015.31:796(043.3)

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКА
ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

13.00.08 – дошкільна педагогіка

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Миколаївському національному університеті імені В. О. Сухомлинського, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник –

доктор педагогічних наук, професор
Степанова Тетяна Михайлівна,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського,
декан факультету педагогічної
та соціальної освіти.

Офіційні опоненти –

доктор педагогічних наук, професор
Ковшар Олена Вікторівна,
Криворізький державний педагогічний
університет,
завідувач кафедри дошкільної освіти;

кандидат педагогічних наук
Ватаманюк Галина Петрівна,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка,
старший викладач кафедри теорії та методик
дошкільної освіти.

Захист дисертації відбудеться «13» травня 2021 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись на офіційному сайті й у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано «13» квітня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження зумовлена державними вимогами та концептуальними положеннями щодо мовної освіти громадян України, про що йдеться в низці загальнодержавних нормативних документів, а саме: Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 р.; Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту»; Базовому компоненті дошкільної освіти (2021 р.), у яких позиціонується необхідність збереження і розвитку здоров'я громадян, посилена увага до мовної освіти в усіх закладах освіти, у тому числі й дошкільної, наголошено на необхідності розв'язання одного з ключових завдань дошкільної освіти – формування мовленнєвої особистості дошкільника як активного, ініціативного мовця.

Питання словникової роботи з дітьми на етапі дошкільного дитинства досліджувалось багатьма вченими у різних напрямках, зокрема: збагачення словника дітей дошкільного віку (Л. Алексеєнко-Лемовська, Ю. Аркін, А. Богуш, Н. Кирста, С. Макаренко, І. Непомняща, Ю. Руденко та ін.); особливості становлення і розвитку словника дітей упродовж дошкільного дитинства (О. Аматыєва, Г. Ватаманюк, О. Ковшар, В. Коник, Н. Кудикіна, Н. Луцан, О. Трифонова та ін.); тематичний принцип уведення лексики, асоціативне поєднання слів (Н. Гавриш, Н. Кирста, Г. Лаврентьєва, О. Сомкова, Г. Чулкова, Т. Юртайкіна та ін.); особливості словникової роботи з дітьми дошкільного віку в різних видах діяльності (Л. Глухенька, А. Іваненко, М. Івашиніна, В. Коник, К. Крутій, Т. Наumenко, Н. Савельєва). Проблеми мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку засобами фізичного виховання розглядались у дослідженнях О. Богініч, В. Вільчовського, С. Замрозевич, І. Кліш.

Водночас проблема збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання не була предметом наукового дослідження.

Аналіз сучасної практики дошкільної освіти засвідчив наявність низки суперечностей, що потребують розв'язання, як-от: між необхідністю збагачення, уточнення й активізацією словника дітей молодшого дошкільного віку та обмеженим використанням різних видів діяльності для розвитку мовлення дітей цього віку; між значним лексичним потенціалом системи фізичного виховання й недостатньою увагою вихователів закладів дошкільної освіти до його використання в роботі з дітьми молодшого дошкільного віку

Необхідність розв'язання означених суперечностей зумовила вибір теми наукового дослідження **«Педагогічні умови збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи

Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, є складником наукової теми кафедри дошкільної освіти «Теоретико-методичні засади формування творчої особистості дітей старшого дошкільного віку в різних видах діяльності» (номер державної реєстрації 0114U002134).

Тему дисертаційної роботи затверджено вченою радою Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (протокол № 14 від 09.02.2016 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології при НАПН України (протокол № 3 від 29 березня 2016 року).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати педагогічні умови збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність феномену «збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання»; уточнити поняття «словникова робота в закладі дошкільної освіти», «збагачення словника», «фізичне виховання дітей дошкільного віку».

2. Виявити критерії, показники, схарактеризувати рівні розвитку словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання.

3. Обґрунтувати педагогічні умови збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання.

4. Розробити та експериментально перевірити модель і методику збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання.

Об’єкт дослідження – словникова робота з дітьми молодшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти.

Предмет дослідження – зміст і методика збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання.

Гіпотеза дослідження: збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання буде ефективним, якщо реалізувати такі педагогічні умови:

- забезпечення мовленнєвого супроводу процесу фізичного виховання дітей молодшого дошкільного віку;
- упровадження інтерактивних мовленнєвих технологій у процесі фізичного виховання;
- наявність позитивних стимулів збагачення словника дітей у процесі фізичного виховання;
- взаємодія закладу дошкільної освіти і сім’ї у збагаченні словника дітей молодшого дошкільного віку засобами фізичного виховання.

Методи дослідження: *теоретичні* – вивчення, аналіз та узагальнення педагогічної, лінгводидактичної, психолого-педагогічної і методичної літератури використано для розкриття сутності феномену «збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання», уточнення понять «словникова робота», «збагачення словника», «фізичне виховання», виявлення критеріїв і показників, обґрунтування педагогічних умов розвитку словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання; *емпіричні* – цілеспрямоване спостереження за мовленням молодших дошкільників, анкетування, бесіда, аналіз навчально-виховних планів вихователів, освітніх програм для визначення стану досліджуваної проблеми у практиці закладів дошкільної освіти; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та прикінцевий етапи) – для експериментальної перевірки педагогічних умов, моделі та методики збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання; *статистичні*: методи математичної статистики (непараметричний критерій Пірсона χ^2) застосовано для кількісного та якісного аналізу й перевірки достовірності отриманих у дослідженні результатів збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання.

База дослідження. Експериментально-дослідну роботу проведено на базі закладів дошкільної освіти № 39 м. Миколаєва, «Сонечко» с. Кам'янка Очаківського району Миколаївської області, № 12 м. Херсона, № 50 м. Черкаси. Усього в дослідженні взяло участь 250 дітей молодшого дошкільного віку. Анкетуванням було охоплено 150 батьків та 104 вихователів різних категорій, які працюють в закладах дошкільної освіти м. Миколаєва і с. Кам'янка Миколаївської області, м. Херсона і м. Черкаси.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше* визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання (забезпечення мовленнєвого супроводу процесу фізичного виховання дітей молодшого дошкільного віку, упровадження інтерактивних мовленнєвих технологій у процесі фізичного виховання, наявність позитивних стимулів збагачення словника дітей у процесі фізичного виховання, взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї у збагаченні словника дітей молодшого дошкільного віку засобами фізичного виховання); *розкрито* сутність феномену «збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання»; виявлено критерії (когнітивний, репродуктивний, інтерактивний) із відповідними показниками, *схарактеризовано* рівні розвитку словника дітей молодшого дошкільного віку (достатній, задовільний, низький); *розроблено* модель збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі

фізичного виховання (когнітивно-збагачувальний, комунікативно-спрямований та емоційно-діяльнісний етапи); *уточнено* поняття «збагачення словника», «словникова робота в закладі дошкільної освіти», «фізичне виховання дітей дошкільного віку»; *подальшого розвитку* набули теорія і методика розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні й упровадженні діагностувальної і формувальної методик збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання; комплексу індивідуальних мовленнєвих діагностичних завдань для дітей молодшого дошкільного віку, дібраних за кожним показником. Експериментальний матеріал може бути використаний у практиці роботи закладів дошкільної освіти; у підготовці майбутніх фахівців у системі вищої освіти зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта»; у системі підвищення кваліфікації та післядипломній освіти вихователів закладів дошкільної освіти; підготовці навчально-методичних посібників і в лекційних курсах «Дошкільна лінгводидактика» та «Теорія і методика фізичного виховання в закладах дошкільної освіти» для студентів педагогічних закладів вищої освіти.

Результати дисертаційного дослідження **впроваджено** в освітній процес закладів дошкільної освіти № 12 м. Херсона (довідка про впровадження № 34/01-03 від 01.02.2021 р.), «Сонечко» с. Кам'янка Очаківського району Миколаївської області (довідка про впровадження від 25.11.2020 р.), № 139 м. Миколаєва (довідка про впровадження від 24.11.2020 р.), № 50 м. Черкаси (довідка про впровадження № 11 від 10.02.2021 р.), № 1 м. Суми (довідка про впровадження № 61/01-66-б від 25.02.2021 р.), № 9 м. Переяслав (довідка про впровадження № 5/01-28 від 02.03.2021 р.); Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (довідка про впровадження № 01-12/01/7.1/453 від 08.04.2020 р.); Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради (довідка про впровадження № 01-23/76 від 18.02.2021 р.), Комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» (довідка про впровадження № 23/01-18 від 10.02.2021 р.).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у 12 одноосібних наукових і науково-методичних публікаціях автора, із них: 1 – розділ у колективній монографії, 4 статті у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому періодичному виданні (Індія), 5 праць апробаційного характеру, 1 – додатково відображає наукові результати дослідження.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел до кожного розділу (208 найменувань), 4 додатків на 24

сторінках. Повний обсяг дисертації становить 233 сторінки (із них 183 сторінки основного тексту). Робота містить 12 таблиць і 1 рисунок, що обіймають 9 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження, висвітлено наукову новизну одержаних результатів, їх практичне значення, подано відомості про апробацію й упровадження результатів роботи, її структуру і публікації.

У першому розділі **«Теоретичні засади словникової роботи з дітьми молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання»** проаналізовано науковий фонд із проблеми, що досліджується, визначено сутність феномену «збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання», уточнено поняття «словникова робота», «збагачення словника», «фізичне виховання», обґрунтовано педагогічні умови збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання.

З'ясовано, що різні аспекти фізичного виховання дітей дошкільного віку вивчали такі вчені, як: М. Айзенбарт, О. Богініч, Е. Вільчковський, Т. Єрмакова, М. Єфименко, Ж. Козіна, О. Курок, О. Лахно, І. Макущенко, Ю. Мосійчук, Н. Пангелова та ін. Досліджено інноваційні технології у процесі фізичного виховання, систему ігрових технологій з елементами спорту, методику проведення ранкової гімнастики, інтеграцію рухової діяльності з іншими видами діяльностей дітей дошкільного віку, використання віршованих текстів у процесі різних форм роботи з фізичного виховання тощо.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку розуміємо як організований педагогічний процес, спрямований на зміцнення здоров'я й загартування організму, його морфологічної і функційної досконалості, розвиток у дітей психофізичних якостей, життєво важливих рухових умінь і здоров'язберезувальних навичок.

З'ясовано, що успішне вирішення завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку (оздоровчих, освітніх, виховних, розвивальних), залежить від комплексного використання таких засобів, як: фізичні вправи, оздоровчі сили природи (повітря, сонце, вода), гігієнічні чинники (режим занять, відпочинку, їжі, гігієна одягу, фізкультурне обладнання тощо), а також організаційних форм: заняття із фізичної культури, ранкова гімнастика, гімнастика після денного сну, фізкультхвилинки, фізкультпаузи, загартувальні процедури, різні форми організації рухової активності в повсякденні (фізичні вправи на прогулянках, фізкультурні свята і розваги, дитячий туризм, рухливі ігри,

самостійна рухова діяльність, Дні (тижні) здоров'я, індивідуальна робота з фізичного виховання) тощо.

Розвивально-виховні можливості дітей дошкільного віку у фізичних вправах, ігровій, музично-ігровій, театральній-ігровій діяльності, комунікативних іграх були предметом досліджень вітчизняних учених Л. Алексеєнко-Лемовської, Т. Андрющенко, Л. Артемової, М. Айзенбарт, О. Богиніч, А. Богуш, Г. Ватаманюк, Н. Ветлугіної, Е. Вільчковського, Г. Григоренко, С. Замрозович, О. Курок, Т. Лісовської та ін., якими доведено, що ігрова діяльність спонукає дітей до рухової активності, у процесі якої вони вчаться передавати словесні образи рухами рук, тіла, ходи, в усьому наслідуючи авторитетних дорослих, що сприяє вирішенню цілого комплексу освітньо-виховних завдань за всіма основними освітніми напрямками.

Як доведено вченими (Е. Вільчковський, Л. Лохвицька, Н. Денисенко, В. Кудрявцев, М. Чирстякова С. Юрочкіна та ін.), довільні рухи виникають і формуються в дітей молодшого дошкільного віку на основі образів і позначення їх словами, що відображають ситуацію виконання цих рухів. Уже в ранньому віці рухові навички формуються у супроводі словесної інструкції та віршованих текстів, збагачуючи словниковий запас дітей новими термінами і поняттями.

Словникова робота в закладі дошкільної освіти – це систематичне і планомірне поповнення активного й пасивного словника дітей у процесі засвоєння нових, незнайомих (натомість доступних для розуміння дітьми) слів з основного словникового фонду української мови, їх закріплення, уточнення й активізація.

Збагачення словника вчені (А. Богуш, Н. Гавриш) трактують як кількісне збільшення обсягу словникового запасу (у вузькому розумінні); засвоєння нових значень відомих слів (якісне засвоєння лексики) та переведення їх в активний словник, що забезпечує повноцінне спілкування, пізнання довкілля, мовленнєве самовираження.

Збагачення словника засобами фізичного виховання – це цілеспрямований і керований процес засвоєння дитиною слів як основних одиниць мови, пов'язаних із дією, рухом, простором і предметами та їх понятійним змістом, мотивоване цікавою і корисною для дитини діяльністю.

Отже, під збагаченням словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання розуміємо цілеспрямований вплив на розвиток словника дітей, збільшення їхнього словникового запасу, засвоєння нових значень уже знайомих слів, переведення їх із пасивного словника в активний у ході вирішення завдань фізичного виховання з використанням притаманних йому організаційних форм, засобів, методів і прийомів фізичного розвитку.

У дослідженні визначено педагогічні умови збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання:

- забезпечення мовленнєвого супроводу процесу фізичного виховання дітей молодшого дошкільного віку;
- упровадження інтерактивних мовленнєвих технологій у процесі фізичного виховання;
- наявність позитивних стимулів збагачення словника дітей у процесі фізичного виховання;
- взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї у збагаченні словника дітей молодшого дошкільного віку засобами фізичного виховання.

У другому розділі «**Експериментальна робота зі збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання**» визначено критерії, показники, схарактеризовано рівні розвитку словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання, розроблено й експериментально апробовано модель та методику збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання, здійснено аналіз результатів експериментальної роботи.

На пошуково-розвідувальному етапі експерименту вивчено стан збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в сучасних закладах дошкільної освіти; проаналізовано Базовий компонент дошкільної освіти (2012 р.) та чинні програми розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку; здійснено аналіз навчально-виховних планів роботи вихователів; проведено анкетування вихователів і батьків.

З'ясовано, що визначені у програмах і планах освітньо-виховної роботи вихователів закладів дошкільної освіти завдання словникової роботи практично не передбачають роботи зі збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання. Результати анкетування вихователів засвідчили недостатній рівень їхньої обізнаності щодо збагачення словника дітей у процесі фізичного виховання. Опитування батьків продемонструвало їхню зацікавленість у вирішенні та розуміння важливості проблеми збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку, готовність брати безпосередню участь в активізації їхнього мовлення та збагаченні словника і водночас необізнаність з методами і прийомами словникової роботи.

На констатувальному етапі дослідження було визначено критерії збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання із відповідними показниками: *когнітивний* – із показниками: наявність лексики, що позначає рухову активність у процесі фізичного виховання; розуміння елементарної спортивної термінології; *репродуктивний* – із показниками: вживання в мовленні в процесі фізичного виховання і

повсякденному житті різних частин мови; *інтерактивний* – із показниками: образність (асоціативність) словника; точність і доречність використання елементарної спортивної термінології.

Для визначення рівнів розвитку словника дітей молодшого дошкільного віку до кожного із критеріїв і показників було розроблено серію діагностувальних завдань: «Мій дзвінкий веселий м'яч», «Спритні кульки», «Дотягнись до брязкальця», «Веселі козенята», «Після дощу», «Ми – маленькі лисенята».

Відповідно до визначених критеріїв і показників схарактеризовано рівні розвитку словника дітей молодшого дошкільного віку – достатній, задовільний, низький.

Достатній рівень. Словник дітей молодшого дошкільного віку цього рівня відрізнявся правильністю, точністю, доречністю використання у мовленні слів, пов'язаних із фізичним вихованням. Діти могли пояснити значення слів і словосполучень, які позначають рухову активність у процесі фізичного виховання, вживали у мовленні слова різних частин мови, якими послуговуються у процесі фізичного виховання (іменники, прикметники, дієслова, прислівники, дієприслівники тощо). Словник дітей цього рівня характеризується образністю, використанням спеціальної лексики у процесі фізичного виховання та в повсякденному житті, їхнє мовлення активне, емоційне. Діти виконували всі інструкції дорослого, подекуди коментували власні дії, позитивно ставилися до запитань, проявляли інтерес до мовлення дорослого.

Задовільний рівень. Діти молодшого дошкільного віку, віднесені до цього рівня, подекуди припускалися помилок щодо застосування в мовленні нових слів. Такі діти не завжди точно та доречно використовували в мовленні слова і словосполучення, що супроводжують процес фізичного виховання. Водночас цим вихованцям було важко зрозуміти значення окремих слів і словосполучень (зокрема, спеціальних спортивних термінів), що утруднювало здатність висловлювати свої думки. У дітей цього рівня в мовленні переважали іменники, прикметники та дієслова. Засвоєні дітьми молодшого дошкільного віку нові слова в самостійній діяльності використовувались епізодично. Рухові завдання вони виконували здебільшого з ініціативи дорослого, під час відповідей на запитання потребували допомоги та підказки, натомість виявляли інтерес до мовлення дорослого, звертаючись із запитаннями щодо значення окремих слів.

Низький рівень розвитку словника властивий дітям молодшого дошкільного віку, словниковий запас яких характеризувався бідністю, а мовлення не було образним. Для дітей цього рівня розвитку словника

характерна недостатня обізнаність зі спеціальними спортивними термінами, вони фактично не вживали в мовленні в процесі фізичного виховання і повсякденному житті нові слова, припускалися суттєвих помилок щодо точності та доречності використання елементарної спортивної термінології. У них була відсутня образність (асоціативність) словника, власні дії не коментували, уникали виконання інструкцій виховательки, не виявляли інтересу до мовлення дорослого.

За результатами констатувального експерименту на достатньому рівні в експериментальній групі знаходилося 11,9% дітей молодшого дошкільного віку, у контрольній групі – 11,7%. Задовільного рівня розвитку словника досягало 33,3% вихованців експериментальної і 32,0% – контрольної груп. На низькому рівні перебувало 54,8% дітей експериментальної і 56,3% – контрольної груп.

Отже, результати констатувального експерименту засвідчили здебільшого задовільний і низький рівні розвитку словника дітей молодшого дошкільного віку, що переконує в необхідності проведення спеціальної роботи щодо збагачення їхнього словника в процесі фізичного виховання.

Формувальному етапу експерименту передував пропедевтичний етап, що передбачав розроблення методичного комунікативно-мовленнєвого супроводу з реалізації педагогічних умов та експериментальної методики, а також роботи з вихователями закладів дошкільної, які працюють з дітьми молодшого дошкільного віку щодо збагачення словника дітей елементарною спортивною термінологією у процесі фізичного виховання. Вихователям було запропоновано словник термінів та програму збагачення й активізації словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання.

Для вихователів закладів дошкільної освіти, які взяли участь в експерименті, було проведено методичний семінар-практикум «Мовленнєвий супровід процесу фізичного виховання дітей молодшого дошкільного віку», на якому розглянуто питання, пов'язані із використанням різних форм і видів фізичного виховання для збагачення словника дітей цієї вікової категорії. Було обговорено і внесено зміни та доповнення до експериментальної програми збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання.

Розроблено й реалізовано модель та експериментальну методику збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання, яка обіймала три етапи: когнітивно-збагачувальний, комунікативно-спрямований, емоційно-діяльнісний (див. рис.).

Рис. Модель збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання

На кожному етапі було використано відповідні засоби, форми, методи і прийоми роботи з дітьми, реалізовано визначені педагогічні умови (забезпечення мовленнєвого супроводу процесу фізичного виховання дітей молодшого дошкільного віку, упровадження інтерактивних мовленнєвих технологій у процесі фізичного виховання, наявність позитивних стимулів збагачення словника дітей у процесі фізичного виховання, взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї у збагаченні словника дітей молодшого дошкільного віку засобами фізичного виховання).

Метою першого – **когнітивно-збагачувального** – етапу було збагачення словника дітей словами, що пов'язані із руховою активністю дітей у процесі виконання завдань різних видів фізичного виховання. На цьому етапі проведено заняття із фізичного виховання та інтегровані фізкультурно-мовленнєві заняття з пріоритетом мовленнєвої або рухової діяльності, які було об'єднано в блочно-тематичні цикли.

Формами і методами реалізації мети когнітивно-збагачувального етапу слугували: ігри-заняття із фізичного виховання («На галявині», «Пташенята», «Казковою стежкою», «Маленькі футболісти», «Осінні калюжі» «Маленькі фантазери», «Веселі чоловічки», «Допитливі курчата», «Красиві спинки» тощо; інтегровані ігри-заняття з розвитку мовлення та фізичної культури «Як лисенятко маму шукало, «У зеленому лісочку», «Тітонька осінь» тощо; рухливі ігри на прогулянці («Пташка та пташенята», «Кіт та миші», «До ведмедика в гості», «Спіймай м'яч» тощо); вправи на свіжому повітрі (комплекси «Струнки берізки», «Швидкі малята» тощо); комплекси вправ ранкової гімнастики «Спритні спортсмени», «Вправні дітки», «Ми малята молодці», «Буратіно», комплекс вправ із прапорцями, «Мій веселий дзвінкий м'яч» тощо; гімнастика пробудження «Зайченятка», «Кошенята», «Соньки», «Розбудіть сусіда», «Оркестр», «Крутики» тощо; фізкультурне дозвілля на ділянці закладу дошкільної освіти «Осінні розваги», «Добрі сусіди» тощо; фізкультхвилинка «Бери кубик», гра-вправа «Підніми» тощо.

На когнітивно-збагачувальному етапі реалізовано такі педагогічні умови: забезпечення мовленнєвого супроводу процесу фізичного виховання дітей молодшого дошкільного віку; наявність позитивних стимулів збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку засобами фізичного виховання.

Другий етап – **комунікативно-спрямований** – передбачав інтеграцію, взаємозбагачення двох видів діяльності (мовленнєвої й рухової) для найбільш повного відтворення дітьми молодшого дошкільного віку в мовленні власного розуміння предметів, рухів, дій: позначення спортивних термінів словом і навпаки, словесного образу – руховою діяльністю. Цьому сприяло застосування форм, методів і методичних прийомів лексичної роботи, що відповідали видам рухової діяльності дітей молодшого дошкільного віку. Вони були націлені на

уточнення, пояснення або тлумачення значення слів, словосполучень і простих речень, зокрема спеціальних спортивних термінів щодо предметів, рухів і дій, пов'язаних із руховою активністю і фізкультурно-спортивною діяльністю.

Використано такі форми, методи та прийоми роботи з дітьми молодшого дошкільного віку, як-от: казкотерапія в поєднанні із фітбол-вправами «Сіра мишка», «Зірочка» тощо; пісочна терапія «Пісочна грамота», «Допоможемо Колобку» тощо; танцювально-рухова терапія «Танець м'яча»; сміхотерапія «Веселий м'ячик»; музикотерапія «Морське дно», «Кольорова музика» тощо; імунна гімнастика «Ігри з носиком», «Стрибаємо на місці» тощо; дихальна гімнастика «Маленькі краплинки», «Щасливі обійми» тощо; вправи з фітбол-гімнастики «Передай сусіду», «Етюди для душі»; рухливі ігри «Курчата», «Не зачепи», «Веселі пішоходи», «Скоти з гірки» тощо; різні види масажу: гра з елементами масажу «Сонячні промінчики», вправа з елементами самомасажу «Гарний я», пальчикова гімнастика «Весела подорож», комплекс «Горобчики» тощо; гімнастика для очей комплекс «Наші гарні оченята» тощо.

На цьому етапі комплекс роботи із фізичного виховання включав поєднання традиційних форм роботи із фізичного виховання (ранкова гімнастика, гімнастика пробудження, традиційні заняття з фізичної культури, інтегровані заняття, рухливі ігри тощо) з елементами інноваційних інтерактивних технологій (психологічний етюд «Після дощу»; елементи хатха-йоги «Журавель», «Індійські йоги», «Повтори за мною», «Ловимо сонячні промінчики» тощо); використання сюрпризних моментів і сюрпризних ситуацій, схвалення успіхів дітей молодшого дошкільного віку під час рухової та мовленнєвої діяльності, опору на бажання вихованців й урахування їхніх інтересів і намірів.

На цьому етапі реалізовано такі педагогічні умови: упровадження інтерактивних мовленнєвих технологій у процесі фізичного виховання та наявність позитивних стимулів для збагачення словника дітей у процесі фізичного виховання.

Третій – **емоційно-діяльнісний** етап – передбачав використання в мовленні дітей молодшого дошкільного віку слів, засвоєних на мовленнєвих заняттях і в процесі фізичного виховання. Робота планувалася з пріоритетом мовленнєвої діяльності або рухової активності, передбачала проведення традиційних занять із фізичної культури, інтегрованих фізкультурно-мовленнєвих занять з домінуванням мовленнєвої діяльності або рухової активності; комплексних занять, у яких фізкультурно-мовленнєва діяльність була б рівнозначною («Веселі друзі», «Подорож до жабенят», «Качечки», «У гості до зайчат», «Малята і білочки» тощо). На заняттях активно застосовувалася спільна партнерська діяльність дорослих і дітей на позитивному емоційному тлі, що сприяло створенню позитивної мотивації,

збагаченню словника дітей молодшого дошкільного віку спортивною термінологією та можливостей відтворення їх у повсякденній діяльності вихованців.

Експериментальна роботи зі збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання інтегрувалась у всі види активності дітей упродовж дня: спільні спортивні свята та розваги за участю батьків вихованців («Здорова родина – щаслива країна», «Тато, мама, я – спортивна сім'я», «Спорт – це здоров'я, спорт – це сила, що дають всім дітям крила», «Ми роду козацького діти, землі української цвіт», «Хто з фізкультурою на «ти», в житті досягне він мети», «Пригоди в осінньому лісі», «Ох і Ах у нас в гостях!») тощо; ранкова гімнастика («Троє поросят», «Зоопарк», комплекс вправ із прапорцями тощо), гігієнічні процедури, ігри-заняття, рухливі ігри, гімнастика пробудження, загартування із використанням інтерактивних технологій тощо. Було продовжено роботу з батьками (консультації «Фізичне виховання дітей у сім'ї та розвиток словника дітей», «Фізкультура вдома»), круглі столи «Як зміцнювати здоров'я дітей», «Збагачуємо мовлення в процесі виконання фізичних вправ» тощо.

На емоційно-діяльнісному етапі відбувалася реалізація таких педагогічних умов: взаємодія закладів дошкільної освіти і сім'ї у збагаченні словника дітей молодшого дошкільного віку; наявність позитивних стимулів для збагачення словника дітей у процесі фізичного виховання.

На прикінцевому етапі дослідження було проведено контрольні зрізи в експериментальній і контрольній групах за завданнями, що вже апробовані на констатувальному етапі дослідження, для з'ясування ефективності визначених педагогічних умов, розроблених та впроваджених моделі й експериментальної методики збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання. Аналіз даних, отриманих під час проведення цього етапу, дав змогу порівняти результати, здобуті на початку й наприкінці дослідження, виявити суттєве зростання рівнів розвитку словника дітей експериментальної групи, а також зміни в контрольній групі (див. табл.).

Таблиця

Порівняльні дані рівнів розвитку словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання на констатувальному та прикінцевому етапах експерименту (у %)

Групи	Зрізи	Рівні		
		Достатній	Задовільний	Низький
ЕГ	констатувальний	7,6	40,8	51,6
	прикінцевий	36,3	52,9	10,8
КГ	констатувальний	7,9	41,7	50,4
	прикінцевий	13,3	50,8	35,9

Як бачимо з таблиці, характеристика рівневої динаміки засвідчує суттєві позитивні зміни щодо рівнів розвитку словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання, що було виявлено в експериментальній групі на прикінцевому етапі дослідження: на достатньому рівні стало 36,3% дітей (було 7,6%), на задовільному рівні залишилося 52,9% (було 40,8 %) вихованців, на низькому – 10,8% дітей молодшого дошкільного віку (було 51,6 %).

У дітей контрольної групи виявлено незначні позитивні зміни. Так, на достатньому рівні стало 13,3% респондентів (було 7,9%), на задовільному рівні залишилося 50,8% (було 41,7%) вихованців, на низькому – 35,9% (було 50,4%) дітей молодшого дошкільного віку.

Обробка експериментальних даних статистичними методами (емпіричне значення критерію Пірсона χ^2 більше за критичне) довела результативність здійсненого експерименту з імовірністю 95%. У процесі порівняння отриманих результатів на констатувальному і, прикінцевому етапах дійшли висновку щодо ефективності запропонованих педагогічних умов, моделі й експериментальної методики збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні подано теоретичне узагальнення й нове вирішення наукової проблеми, що виявляється в розробленні, науковому обґрунтуванні й упровадженні педагогічних умов, моделі, змісту і методики збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання.

1. Визначено сутність феномену «збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання» як цілеспрямований вплив на розвиток словника дітей, збільшення їхнього словникового запасу, засвоєння нових значень уже знайомих слів, переведення їх із пасивного словника в активний у ході вирішення завдань фізичного виховання з використанням притаманних йому організаційних форм, засобів, методів і прийомів фізичного розвитку.

Уточнено поняття «словникова робота в закладі дошкільної освіти», «збагачення словника», «фізичне виховання дітей дошкільного віку».

У дисертації поняття «словникова робота в закладі дошкільної освіти» трактується як систематичне і планомірне поповнення активного й пасивного словника дітей у процесі засвоєння нових, незнайомих (натомість доступних для розуміння дітьми) слів з основного словникового фонду української мови, їх закріплення, уточнення й активізація.

Терміносполучення «збагаченням словника» засобами фізичного виховання схарактеризовано як цілеспрямований і керований процес засвоєння дитиною слів як основних одиниць мови, пов'язаних із дією, рухом, простором і предметами та їх понятійним змістом, мотивоване цікавою і корисною для дитини діяльністю.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку розуміємо як організований педагогічний процес, спрямований на зміцнення здоров'я й загартування організму, його морфологічної і функційної досконалості, розвиток у дітей психофізичних якостей, життєво важливих рухових умінь і здоров'язбережувальних навичок.

2. Визначено критерії і показники збагаченням словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання: *когнітивний* – із показниками: наявність лексики, що позначає рухову активність у процесі фізичного виховання; розуміння елементарної спортивної термінології; *репродуктивний* – із показниками: вживання в мовленні в процесі фізичного виховання і повсякденному житті різних частин мови; *інтерактивний* – із показниками: образність (асоціативність) словника; точність і доречність використання елементарної спортивної термінології. Відповідно до критеріїв і показників було схарактеризовано рівні розвитку словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання: достатній, задовільний, низький.

3. Педагогічними умовами збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання було обрано: забезпечення мовленнєвого супроводу процесу фізичного виховання дітей молодшого дошкільного віку; упровадження інтерактивних мовленнєвих технологій у процесі фізичного виховання; наявність позитивних стимулів збагачення словника дітей у процесі фізичного виховання; взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї у збагаченні словника дітей молодшого дошкільного віку засобами фізичного виховання.

4. Розроблено й апробовано модель (когнітивно-збагачувальний, комунікативно-спрямований, емоційно-діяльнісний етапи) та експериментальну методику збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання з поетапним упровадженням визначених педагогічних умов. У процесі експериментальної роботи було використано поєднання традиційних форм і методів роботи із фізичного виховання (різні види гімнастики (ранкова, пробудження, імунна, пальчикова, гімнастика для очей, підбадьорююча, коригувальна тощо), традиційні заняття з фізичної культури, інтегровані заняття, рухливі ігри, гігієнічні процедури, загартування дітей тощо) з елементами інноваційних інтерактивних технологій (казкотерапія,

казкотерапія в поєднанні із фітбол-вправами, пісочна терапія, танцювально-рухова терапія, сміхотерапія, музикотерапія, релаксація під музику, імунна гімнастика, «Етюди для душі», фітбол, рухливі та спортивні ігри, різні види масажу, психологічний етюд «Після дощу»; елементи хатха-йоги «Журавель», «Індійські йоги», «Повтори за мною», «Ловимо сонячні промінчики» тощо); використання сюрпризних моментів і сюрпризних ситуацій, інтегрованих фізкультурно-мовленнєвих занять з домінуванням мовленнєвої або рухової активності; комплексних занять, у яких фізкультурно-мовленнєва діяльність була б рівнозначною; спільні спортивні свята та розваги за участю батьків вихованців, консультації і круглі столи тощо.

5. Експериментально доведено, що впровадження запропонованої моделі та методики збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання з поетапним упровадженням визначених педагогічних умов позитивно вплинуло на ефективність цього процесу. За результатами прикінцевого етапу експерименту виявлено, що в дітей молодшого дошкільного віку експериментальної групи, на відміну від контрольної, відбулися суттєві позитивні зміни в рівнях розвитку словника в процесі фізичного виховання: на достатньому рівні стало 36,3% вихованців (у контрольній групі – 13,3%), на задовільному залишилося 52,9% респондентів (у контрольній групі – 50,8%), на низькому рівні зафіксовано 10,8% (у контрольній групі – 35,9%) дітей молодшого дошкільного віку. Статистичну значущість і не випадковість позитивних зрушень доведено застосуванням непараметричного критерію Пірсона χ^2 .

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми збагачення словника дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання. Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в дослідженні збагачення словника дітей старших вікових груп закладів дошкільної освіти в процесі фізичного виховання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Сахарова О. М. Інноваційні педагогічні технології в збагаченні словника дітей 4-го року життя в процесі фізичного виховання. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки* : збірник наукових праць / за ред. проф. Тетяни Степанової. № 2 (65), травень 2019. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. С. 252–257.
2. Сахарова О. М. Ранкова гімнастика як засіб збагачення словника дітей 4-го року життя. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки* : збірник наукових праць / за ред.

- проф. Тетяни Степанової. № 1 (68), лютий 2020. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2020. С. 246–249.
3. Сахарова О. М. Педагогічні умови збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія «Педагогічні науки»* : збірник наукових праць. Випуск 49. 2020. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2020. С. 121–127.
 4. Sakharova O. Physical education as an integral part of preschoolers' physical development. *Педагогічний альманах : збірник наукових праць* / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2020. Випуск 47. С. 10–16.
 5. Sakharova O. The essence of the «physical culture» concept in preschool pedagogy [Сутність поняття «фізична культура» в дошкільній педагогіці]. *IOSR Journal of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*. Volume 26, Issue 1, Series 7 (January. 2021), С. 37–42.
 6. Сахарова О. Елементи козацьких розваг як засіб збагачення словника дітей 4-го року життя. *Наука. Студентство. Сучасність. Військо-патріотичне виховання молоді : традиції, досвід, проблеми та перспективи* : матеріали XII всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 14–15 травня 2020 р.). Миколаїв, 2020. С. 188–192.
 7. Сахарова О. М. Роль піших переходів у розвитку мовлення дітей 4-го року життя. *Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього* : збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 15–16 травня 2020 р.). Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2020. С. 132–135.
 8. Сахарова О. Стан збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання в сучасних закладах дошкільної освіти. *Пріоритети сучасної науки (частина I)* : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 30–31 грудня 2020 р.). Київ, 2020. С. 44–45.
 9. Сахарова О. М. Збагачення словника дітей 4-го року життя під час проведення рухливих ігор на прогулянці. *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.* : збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 29 м. Київ, 30 січня 2021 року). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2021. С. 87–91.
 10. Сахарова О. М. Казкотерапія у фізичному вихованні як засіб збагачення словника молодших дошкільників. *Роль і місце психології і педагогіки у формуванні сучасної особистості* : збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 15–16 січня 2021 р.). Харків : Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2021. С. 38–41.
 11. Сахарова О. Вплив педагогічних ідей Василя Сухомлинського на збагачення словника молодших дошкільників у процесі фізичної діяльності. *Використання педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського в розробці змісту передшкільної*

освіти : колективна монографія. Київ : Видавничий дім «Слово», 2020. С. 235–261.

12. Сахарова О. Гімнастика пробудження як засіб збагачення словника дітей 4-го року життя. *Norwegian Journal of development of the International Science*. VOL. 3., № 51/2020. С. 21–24.

АНОТАЦІЯ

Сахарова О. М. Педагогічні умови збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання. На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка. Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», МОН України. Одеса, 2021.

У дисертаційному дослідженні подано теоретичне узагальнення й нове вирішення наукової проблеми, що виявляється в розробленні, науковому обґрунтуванні й упровадженні педагогічних умов, моделі, змісту і методики збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання.

У дослідженні вперше визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання (забезпечення мовленнєвого супроводу процесу фізичного виховання дітей молодшого дошкільного віку, упровадження інтерактивних мовленнєвих технологій у процесі фізичного виховання, наявність позитивних стимулів збагачення словника дітей у процесі фізичного виховання, взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї у збагаченні словника дітей молодшого дошкільного віку засобами фізичного виховання).

Розкрито сутність феномену «збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання» як цілеспрямований вплив на розвиток словника дітей, збільшення їхнього словникового запасу, засвоєння нових значень уже знайомих слів, переведення їх із пасивного словника в активний у ході вирішення завдань фізичного виховання з використанням притаманних йому організаційних форм, засобів, методів і прийомів фізичного розвитку.

Виявлено критерії (когнітивний, репродуктивний, інтерактивний) із відповідними показниками, схарактеризовано рівні розвитку словника дітей молодшого дошкільного віку (достатній, задовільний, низький); розроблено модель збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання (когнітивно-збагачувальний, комунікативно-спрямований та емоційно-діяльнісний етапи); уточнено поняття «збагачення словника», «словникова робота в закладі дошкільної освіти», «фізичне виховання дітей

дошкільного віку»; подальшого розвитку набули теорія і методика розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку.

Розроблено й упроваджено діагностувальну та формувальну методики збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання; комплекс індивідуальних мовленнєвих діагностичних завдань для дітей молодшого дошкільного віку, дібраних за кожним показником. У процесі експериментальної роботи, що передбачала поетапне впровадження визначених педагогічних умов, було використано поєднання традиційних форм і методів роботи із фізичного виховання (різні види гімнастики (ранкова, пробудження, імунна, пальчикова, гімнастика для очей, підбадьорююча, коригувальна тощо), традиційні заняття з фізичної культури, інтегровані заняття, рухливі ігри, гігієнічні процедури, загартування дітей тощо) з елементами інноваційних інтерактивних технологій (казкотерапія, казкотерапія в поєднанні із фітбол-вправами, пісочна терапія, танцювально-рухова терапія, сміхотерапія, музикотерапія, релаксація під музику, імунна гімнастика тощо).

Експериментально доведено ефективність упровадження педагогічних умов, моделі та методики збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання

Ключові слова: словникова робота, збагачення словника, рівні розвитку словника, фізичне виховання, педагогічні умови, діти молодшого дошкільного віку.

ABSTRACT

Sakharova O. M. Pedagogical conditions of enrichment children's vocabulary of primary preschool age in the process of physical education. Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical sciences. Specialty – 13.00.08 Preschool pedagogics. State Institution “K. D. Ushinsky South Ukrainian National Pedagogical University”. Ministry of Education and Science of Ukraine. Odesa, 2021.

The dissertation research presents a theoretical generalization and a new one solution of a scientific problem, which is manifested in the development, scientific substantiation and introduction of pedagogical conditions, model, content and methods of enriching the vocabulary of children of primary preschool age the process of physical education.

In the research for the first time pedagogical ones are defined and theoretically substantiated conditions for enriching the vocabulary of preschool children in the process physical education (providing speech support of the process physical education of children of younger preschool age, introduction interactive speech technologies in the process of physical education, the presence of positive incentives to enrich children's vocabulary in the process physical education, the interaction of

preschool education and the family in enriching the vocabulary of primary school children with means physical education).

The essence of the phenomenon “enrichment of the vocabulary of younger children preschool age in the process of physical education” as purposeful influence on the development of children`s vocabulary, increasing their vocabulary stock, learning new meanings of already familiar words, translating them from passive vocabulary in the active in solving physical problems education with the use of its inherent organizational forms, means, methods and techniques of physical development. The concept is clarified “Enrichment of vocabulary”, “vocabulary work in preschool education”, “physical education of preschool children”.

Criteria and indicators for enriching the vocabulary of younger children are determined preschool age in the process of physical education: cognitive – with indicators: the presence of vocabulary that indicates movement activity in the process of physical education; understanding of elementary sports terminology; reproductive - with indicators: use in speech in the process of physical education and daily life of different parts of speech; interactive - with indicators: imagery (associativity) of the dictionary; accuracy and appropriateness of the use of elementary sports terminology. According to the criteria and indicators are characterized levels of vocabulary development of young preschool children in the process physical education: sufficient, satisfactory, low.

Developed and tested model (cognitive-enriching, communicative-oriented, emotional-activity stages) and experimental method of enriching the vocabulary of younger children preschool age in the process of physical education with a phased introduction of certain pedagogical conditions. In the process experimental work used a combination of traditional forms and methods of work on physical education (various types of gymnastics (morning, awakening, immune, finger, eye exercises, invigorating, corrective, etc.), traditional physical education classes, integrated classes, moving games, hygienic procedures, tempering children, etc.) with elements of innovative interactive technologies (fairy tale therapy, fairy tale therapy in combination with fit ball exercises, sand therapy, dance-movement therapy, laughter therapy, music therapy, relaxation to music, immune gymnastics, “Etudes for the soul”, fit ball, moving and sports games, different types of massage, psychological study “After rain”; elements of hatha yoga “Crane”, “Indian yoga”, “Repeat after me”, “Catch the sun’s rays” etc.); using surprise moments and surprise situations integrated physical education and speech classes with the dominance of speech or movement activity; complex classes in which physical culture and speech activity would be equivalent; joint sports holidays and entertainment for participation of foster parents, consultations and roundtables, etc.

The effectiveness of the introduction of pedagogical conditions has been experimentally proved, models and methods of enriching the vocabulary of children of primary schoolage in the process of physical education.

Key words: vocabulary work, vocabulary enrichment, levels of development vocabulary, physical education, pedagogical conditions, children of junior preschool age.

Підписано до друку 08.04.2021
Обсяг 0,9 друк. арк. Формат 60х88/16 Зам. № 6381/21
Наклад 100 прим.

Надруковано у ФОП Бондаренко М.О.
м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60
т. +38 0482 35 79 76
info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.